

Hayat Var (2008)

Reha Erdem

GENEL BAKIŞ

Yönetmen Reha Erdem'in çocuk karakterlere odaklandığı, onların meselelerini anlattığı üçüncü filmi *Hayat Var*. Daha önce *A Ay* ve *Beş Vakit*'te ergenlik çağına giren çocukların hikayelerini anlatmıştı. Erdem'in bu filmlerde ender görülen bir başarısı var, genç oyuncularını yönetmek ve çocuk psikolojisini anlatmak. İlk kez kamera önüne geçen, profesyonel olmayan çocuk oyuncularını istediği anlamı ortaya çıkaracak kadar yetkinlikle yönetmesi ve oyuncu seçimi filmlerinin başarısındaki başlıca etmen. Hikâye kurgusuna baktığımızda, çok ağır olayları anlattığını ama bunları bizde duygusal patlamalar yaratacak ajitasyonlardan uzak, üzerinde düşünmemizi, alt anlamlarını okumaya çalışmamızı sağlayacak biçimde hikâyeleştirdiğini görüyoruz. Diğer yandan, çocukların hissettiği acıları, üzüntülerini de yüreğimizde duyuyoruz.

Film Filmin adı, Hayat'ın var olma, görülme, çocuk gibi yaşama arzusunu temsil ediyor olmalı. Çünkü aslında Hayat yok. Annesi, babası da dahil çevresindeki hiç kimse Hayat'ın kırılğanlığını, duygusal ihtiyaçlarını fark etmiyor, onu güvende tutmak için bir çaba göstermiyor. Reha Erdem hikâyeyi doğrudan sınıfsal bir zemin üzerine inşa etmemiş. Ama elbette yaşananların sınıfsal boyutu da apaçık sergileniyor. Film, taciz, tecavüz, sevgisizlik gibi her sınıfta yaşanabilecek sorunları dile getiriyor. Yine de bu sorunlarla daha çok alt sınıf çocuklarının karşı karşıya olduğu gerçeğini de unutturmuyor seyirciye. Hayat'ın dedesi kaç kuşak İstanbullu olduğunu anlatarak kendine bir seçkinlik devşirmeye çalışırken Hayat, "İstanbulular zengin olmaz mı?" diye sorar bir sahnede. Gerçek İstanbullu zengindir savından hareketle sorduğu bu soru Hayat'ın asla dokunamayacağı bir hayatın ona uzaklığını vurgularken olup bitenleri sınıfsal boyutuyla düşünmemiz için bize bir hatırlatma yapıyor aynı zamanda.

Sinemasal Anlatım Film, oldukça sade, kendini belli etmeyen az sayıda kamera hareketi, herhangi bir anlatım aracını öne çıkarmayan üslubuyla tamamen Hayat'a, onun hissettiklerine, yaşadıklarına odaklanmamızı sağlıyor. Hayat Var'ın hem görüntü kurgusu hem ses tasarımı hem de senaryosu Reha Erdem tarafından gerçekleştirilmiş. Ses tasarımı özellikle tekinsizlik temasının işlenmesinde özel bir yere sahip. Mekân seçimi, kasvetli renkler, aydınlatma da bu tekinsizlik hissini güçlendiriyor.

Arka Plan *Hayat Var*, Reha Erdem'in yapımcı Ömer Atay ve görüntü yönetmeni Florent Herry ile çalıştığı dördüncü filmi. *Kaç Para Kaç* (1999), *Korkuyorum Anne* (2004), *Beş Vakit* (2006) adlı filmlerinde de yapımcı ve görüntü yönetmeni olarak aynı isimleri görmüştük. Hayat'ı oynayan Elit İşcan ise daha önce *Beş Vakit*'te Yıldız karakterini canlandırmıştı. *Hayat Var*, Berlin, Ankara, Uçan Süpürge film festivallerinde pek çok ödül kazandı. SİYAD ise en iyi film ve en iyi yönetmen dallarında ödüllendirdi.

KİŞİLER

Hayat	On iki, on üç yaşlarında, ergenlik çağına bir çocuk.
Baba	Otuzlu yaşların sonlarında, balıkçı. Hayat'ın babası.
Dede	Ellili yaşların sonlarında yatalak ve hasta bir adam. Hayat'ın dedesi.
Anne	Otuzlu yaşlarda bir ev kadını.
Kamile	Kırkı yaşlarda bir kadın. Hayat'ın komşusu
Lümpen Genç	On dört, on beş yaşlarında bir genç.

ÖYKÜ

Hayat on üç, on dört yaşlarında bir kız çocuğu. Annesi ile babası boşanmış, annesi bir başka erkekle evlenmiştir. Polis olan yeni eşinden bir oğlan çocuğu vardır. Hayat, babası ve yatalak, hasta dedesiyle yaşamaktadır. Korktuğu, üzüldüğü zamanlarda nefes darlığı çekmesine neden olan bir panik atağı vardır. Hayat'ın babası balıkçılık yapmakta ama daha çok yabancı gemilere yaptığı yasa dışı kadın, mal, uyuşturucu ticaretiyle geçimini sağlamaktadır. Hayat okula her gün babasının kayığı ile gider. Babası onu sabahları bir iskeleye bırakır, akşam aynı iskeleden alır. Bazı günler annesinin evinde kalmakta, orada şefkat, ilgi ve sevgi görmemektedir. Babası ise arkadaşlarını eve getireceği zaman Hayat'ı komşuları Kamile'ye gönderir. Kamile, Hayat'ı taciz etmektedir. Hayat, yatalak dedesinin bakımıyla da

ilgilenmektedir. Dede onu sigara almaya bakkala gönderir sık sık. Bir gün bakkalın tacizleri başlar ve bu tacizler tecavüze kadar ilerler. Durumu bir tek Kamile fark eder. Kamile, bakkala gidip dükkandaki aynayı kırar. Hayat'ın babası geydir. Terk ettiği bir erkek sürekli onu arar. Bir gün evde yakaladığında Hayat'ın babasını dövmeye başlar. Hayat araya girip adamın bacaklarına sarılarak durması için yalvarır. Okula gidip gelirken on dört, on beş yaşlarında bir genç Hayat'ı fark eder, takip etmeye başlar. Aralarında sözsüz bir iletişim kurulur. Bu zamanla bir dayanışmaya dönüşür. Hayat'ın babası yine bir yasa dışı faaliyet sırasında deniz polisince yakalanır. Hayat, babasını bekler ama baba ne onu okuldan almaya gelir ne de eve. Arkadaşlarıyla bir futbol maçından dönen genç çocuk, Hayat'ı evinin önündeki iskelede görür. Tekneden inip Hayat'ın yanına gelir. İki birlikte bir sürat motoru çalıp Boğaz'a açılırlar. Teknedeki su şişelerini yük gemilerine neşeyle fırlatarak bir "Marmara'nın sularında geleceği belirsiz bir "isyan yolculuğuna" başlarlar.

SAHNELER

Okul dönüşü. Hava kararmak üzeredir. Hayat, okul önlüğü ve çantasıyla iskelenin beton yükseltisinde oturmuş beklemektedir. Boğaz'dan geçen iri yük gemilerinin düdükleri duyulur, sokak lambaları ve uzaktaki binaların ışıkları yanmaya başlar. Bir süre sonra iskeleye motorlu bir kayık yanaşır. Babası her günkü gibi onu almaya gelmiştir. Hayat kayığa biner. Kocaman gemilerin arasından geçerek ilerlerler. Kayık yavaşlar, denizin karaya girinti yaparak oluşturduğu dar körfezde benzer kayıkların ve balıkçı teknelerinin arasından geçerek küçük, derme çatma ahşap evin önündeki iskeleye yanaşır.

Akşam yemeği. Hayat televizyondaki müzik programını izlerken okul önlüğünü çıkarır. Babası mutfakta balık kızartmaktadır, telefonu çalınca konuşmak için kapının önüne çıkar. Arkadaki yataкта solunum maskesiyle nefes almaya çalışan dedesini görürüz. Hayat tavadaki balıkları çevirir. Dede yatağında, Hayat ile babası sofrada akşam yemeklerini yerler. Yatalak dede balığın yanında rakı içemediği için şikâyet etmektedir. Yemekten sonra Hayat televizyon izlerken sedirde uyuyakalır.

Okul. Sabah kayıkla yine büyük ticari gemilerin arasından geçerler; babası onu aynı iskeleye bırakır. Derste arka sırada oturan erkek öğrenci sırasını ittirerek Hayat'ı rahatsız eder. Birkaç kez aynı şeyi yapınca Hayat sinirlenir öğrencinin defterini yere fırlatır. Öğretmen Hayat'ı azarlar, babasının okula gelmesini ister. Öğretmen daha önce de babasıyla görüşmek istemiştir. Hayat, "İşi çıktı" diyerek yalan söyler.

Babanın kirli işleri. Hayat'ın babası yük gemilerindeki işçilerle uyuşturucu madde, içki değiş tokuşu, gemiye seks işçisi götürüp getirmek gibi yasal olmayan işler çevirmektedir.

Hayat'ın günlük yaşamı. Hayat evlerinin arkasındaki ağaçlık alanda bir hindiye tekmeleyerek kovalar. Bir çöp yığını karıştırır. Bir kediye besler. Dedesinin boşalan oksijen tüpünü dolu olanı içeri taşıyarak değiştirir. Babasıyla aynı yaşlarda bir erkek gelip babasının eve ne zaman geleceğini sorar. Hayat omuzlarını silkerek karşılık verir. Dede ailesinin İstanbullu olduğunu anlatır Hayat'a. O sırada patates soyan Hayat, "İstanbullular zengin olmaz mı?" diye sorar. Dede zenginlere söyler.

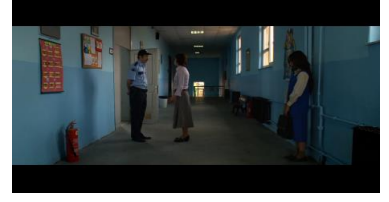
Kopya. Hayat sınavda kopya çekerken öğretmeni onu yakalar sürükleyerek dışarı çıkarır. Okul müdürü, Hayat'ın babasına telefon eder ama cevap alamaz. Annesinin numarasını sorarlar, Hayat bilmiyormuş gibi davranır.

Tarafar ergenler. Hayat iskelede babasını beklerken yüzleri sarı ve lacivert boyalı iki genç ona yaklaşmaya çalışır. Çocuklar belli ki bir Fenerbahçe takımının taraftarlarıdır. Onlar da beton yükseltiye oturur. Çekirdek yerken biri arabesk bir şarkı söylemeye başlar. Hayat'a kur yapmaktadır. Az sonra içi ellerindeki bayrakları sallayan taraftarlarla dolu bir tekne iskeleye yanaşır. İki genç tekneye binip gider.

Babanın yeni sevgilisi. Hayat akşam evin önünde otururken genç bir erkek ile babasını şakalaşırken görür. Baba pencereden atlayıp o adamla gider. Hayat televizyon izlerken dedesine göstermeden çikolata yer. Dede de yatağın altına sakladığı yiyeceği ona göstermeden gizlice çıkarıp yer.

Zorbalık. Hayat, okula polis olan üvey babasıyla birlikte gider. Öğretmen üvey babayla konuşurken Hayat'a sınıfa girmesini söyler. Hayat sırasına yürürken öğrencilerden biri çelme takar, Hayat düşmekten son anda kurtulur. Öğrenciler güler.

Kadın olmak. Hayat o akşam annesinde kalır. Sabah uyandığı zaman yatağındaki kanı görür. Annesi ona bir tokat atar ve mutlu bir ifadeyle "Kadın oldun" der. Hayat korktuğu ve kendini baskı altında hissettiği anlarda olduğu gibi zorlukla nefes almaktadır. Hayat eve döndüğü zaman da nefes almakta zorlanır. Dedesi, "Bana çekmişsin, hastalığımız bile aynı, nefes alamıyoruz" der. Hayat evin arkasındaki açlık alanda dolaşırken yine bir hindiye tekmeler.

Seks ticareti. Baba iki seks işçisini bir yük gemisine getirir. Kadınlar geminin merdivenini kullanarak yukarı çıkarlar.

Küçük kardeş. Hayat annesindedir. Küçük kardeşini onun kucağına bırakırlar. Hayat gönülsüz ve ilgisiz biçimde çocuğu tutmaktadır. Bebek ağlayınca annesi Hayat'tan mamasını vermesini ister. Üvey baba Hayat'a bebeği doğru bir şekilde tutmadığı için söylenerek bebeği ondan alır, sevgi göstererek susturmaya çalışır. Hayat masaya oturur. Üvey babasının tabancası masanın üzerindedir.

Dede Anne hakkında dedikodu yapar. Hayat, dedesinin pijamasını çıkarıp bacaklarını siler. Dede o sırada annesinin Hayat'ı sevmediğini, bu nedenle bir bebek daha doğurduğunu, onu o evde istemediklerini söyler. O sırada kapı çalar. Daha önce de gelen adam Hayat'a babasını sorar. Evde olmadığını öğrenince "Nasıl olsa bulacağım onu" der.

Komşu teyze. Annesi Hayat'ı almaya gelmemiştir. Baba, Hayat'ın annesinde olacağını düşünerek iki yabancı gemiciyi eve getirir. Adamlara içki ikram eder. Hayat'ı komşuları Kamile Hanım'a götürüp bırakır. Kamile ona zorla yemek yedirir. Saçlarını, yanaklarını okşar, kollarını sıkarak. Film seyrederek kolunu Hayat'ın omuzuna atar. Hayat mutsuz ve rahatsızdır. Hayat'ın babası gemiciler için eve iki seks işçisi getirmiştir.

Bebek. Baba bir imamı kayığıyla kıyıdaki bir camiye götürür. Ezanı okuyup geri dönecek, baba da onu tekrar aldığı yere bırakacaktır. Hayat kucağında küçük kardeşi, evin önündeki tahta iskelede oturmaktadır. O sırada Hayat'ın annesi onların evini temizlemekte, evin pisliğinden şikâyet etmektedir. Onu izleyen dedeye "Söyle de ara sıra temizletsin evi" der. Dede ondan bir sigara ister, sigarasını yakmak için elini uzattığında kadının kolunu okşamaya çalışır. Kadın elini sertçe çeker. Sigarasını içerken suya düşen bir şeyin sesini duyar. Hayat'ın yanına gidip bebeğin kucağında olup olmadığını kontrol eder. Kesme ile Hayat'ın kucağındaki oyuncığa geçeriz. Babası ona gemiden şarkı söyleyen, kahkahayla gülüp "I love you" diyen bir oyuncak getirmiştir.

Sigara. Daha önce karşılaştığı futbol taraftarı iki genç okula giderken Hayat'ın yolunu keserler. Gençlerden biri ona sigara ikram eder. Hayat paketten bir sigara alır, paketi yere atar. Diğer sigara paketini almak için eğildiğinde Hayat bundan yararlanıp onlardan uzaklaşır. Sigarayı parmaklarının arasında tutarak yürümeye devam eder. Berber dükkanının önünden geçerken vitrinde aslı aynaya bakarak sigarayı içermiş gibi yapar, kendini aynada izler. İçeride tıraş olan okul müdürü onu görür, ayıplayan bir ifadeyle başını sallar. Ertesi günü Hayat'ın elinde gördüğü sigarayı bulmak için çantasını arar, bulamaz. Çantada defter kitap dışında çikolata ve şekerler vardır. Sigaranın nerede olduğunu sorunca Hayat omuzlarını silker.

Bakkalin Tacizi. Dedesi Hayat'ı sigara ve rakı alması için bakkala gönderir. Sırrını saklasın diye paranın geri kalanıyla istediğini almasını söyler. Bakkal, Hayat'a kaç yaşında olduğunu sorar. Hayat, önce "13" der sonra düzeltip 14 yaşında olduğunu söyler. Hayat rakı şişesini almak için rafa uzandığında bakkal yardım etme bahanesiyle onun arkasına dayanıp sıkıştırır. Hayat onu iterek kurtulmaya çalışır ama başaramaz. Adam ürünleri torbaya koyar. Dedesine söylememesini tembihleyerek bir de çikolata hediye eder. Hayat tacizin bedelini ödetmek istercesine torbayı çikolata ve şekerle doldurur.

Umutsuz âşık. Akşam Hayat televizyon karşısında uyuyakalmıştır. Babası bir başka köşede sigara sarıp içer. O sırada babanın görüşmek istemediği arkadaşı sarhoş bir halde gelip kapıya dayanır. Ağlamaklı ve öfkeli bir sesle kapıyı açmasını söyler. Baba, Hayat'ı uyandırır, arka tarafa bakan pencereden kaçır. Hayat kapıyı açar, babasının evde olmadığını söyler. Adam arkasını dönüp gidecekken durur, ağlamaya başlar. Hayat yardım etmek istemiş gibi merakla ona yaklaşır. Adam, Hayat'ı fark edince utanır ve oradan uzaklaşır.

Lunapark. Kamile, Hayat'ı akşam lunaparka getirmiştir. Dönen oyuncaklardan birine binerler. Hayat korkmuş, rahatsız olmuştur. Kamile ise onu sevip okşamaya devam eder. Oyuncak durduğu zaman Hayat inmeye yeltenir, Kamile engeller ve bir tur daha dönmek için görevliye para verir. Hayat yine zorlukla nefes almaktadır.

Maske. Hayat çorap yamarken dedesi zorlukla konuşarak hastalığından yakınır. Baba onu sigara içtiği için suçlar. Dede, oğlunu susturmak için "Sus ibne sus" der. Hayat hızla kalkıp dedesi konuşmasını diye oksijen maskesini yüzüne takar.

Beşik. Hayat annesinin evinde. Anne evin önündeki taşlıkta halı yıkarken bebek salıncak beşikte ağlamaya başlar. Anne bebeği alıp içeri gider. Hayat bebekten boşalan salıncağa oturur, bebeğin emziğini ağzına alır. Anne geri dönünce Hayat bebeğin yerinden kalkar.

Bir kapıdan gireceksin. Hayat okul çıkışında iskelede babasını beklemektedir. Ona takılan gençlerden biri gelip az ilerisine oturur. Arabesk türde bir şarkı söylemeye başlar: "Bir kapıdan gireceksin, neler neler göreceksin..." Kayıkla eve dönerlerken Hayat kayığın baş tarafına uzanıp uyur.

Tavşan. Hayat evin arkasındaki ağaçlıkta gezerken Kamile onu görüp pencereden "Tavşanım" diyerek seslenir. Hayat hemen saklanır. Çömelip ona görünmeden uzaklaşır. Çalılırlar üstüne uzanmış, parmağını emmektedir. O sırada Kamile, Hayat'ı bulur, yerden kaldırıp eve doğru yönlendirir.

Üvey baba. Hayat annesinde koltuğa dağınık biçimde oturmuş, gözleri kapalı kendi kendine mırıldanmaktadır. Üvey babası salona girer, silahını beline takarken doğru oturması için Hayat'ı uyarır. Hayat ayağa kalkıp kendine çeki düzen verir. Adam odadan çıkınca kendini aynı şekilde koltuğa bırakır, sonra yastığı yere fırlatır.

Taciz devam eder Hayat, dedesi yattığı yerde tıraş olurken ona ayna tutar, bir yandan da monoton bir ritim ve sesle mırıldanmaktadır. Adam parası olup olmadığını, babasının para bırakıp bırakmadığını sorar Hayat'a. Hayat hayır anlamında başını sallar. Dede, "Ama ona buna yedirir..." der. Hayat bakkaldan dedesine sigara almıştır. Torbada çikolata, şeker ve kola da vardır. Sigarayı dedesine verip torbayı sedirin üstüne boşaltır. Tişörtünü çıkarır. Tişörtün arkası ıslaktır. Tişörtten eline bulaşan spermi koklar. Monoton bir sesle mırıldanırken nefes almakta zorlanmaya başlar.

Yeni elbise. Annesi hayata yeni bir elbise almıştır. Hayat elbiseyi giyer. Annesi saçını kestirmesini ister. Hayat onun elini iterek karşı çıkar.

İki kişilik ödeme. Baba gemiye bıraktığı kadını almaya gitmiştir. Kadının çığlıkları duyulur. Adamlar onu gemiden aşağı atarlar. Kadın yüzerek kayığa çıkar. Onunla beş kişi ilişkiye girmiş ama iki kişilik para vermişlerdir, kadın itiraz edince onu denize atarlar.

Ekmek. Hayat tuvaletten dedesi kaşıkla yatağın kenarına vurup ekmek ister. Hayat tuvaletten çıkar. Dedesi önce elini yıkamasını ister. Hayat musluğu açar ama elini yıkamaz. Gidip ekmekten büyük bir parça koparıp uzatır.

Hayat'ın katlandıkları. Kamile, Hayat'ın bacaklarındaki tüyleri temizledikten sonra ayaklarını leğende yıkar. Bu sırada bacaklarını okşar, ayağını öper. Hayat'ın gözlerinden yaş dökülür ama Kamile bunu fark etmez. O sırada kapı zili çalar. Kamile, Hayat'a ses çıkarmamasını işaret eder.

Şekerlemeler. Hayat'ın babası okul müdürü ve sınıf öğretmeni ile görüşür. O sırada Hayat sınıfta bakkaldan aldığı şekerlemeleri öğrencilere dağıtmaktadır. Kendisine yönelen ilgiden ve üstünlük yakalamış olmaktan hoşnuttur. Dönerken babası ona okula gitmek isteyip istemediğini sorar. Hayat istediğini söyler.

Televizyon. Eve geldikleri zaman Hayat televizyonun yerinde olmadığını görür. Dedesi televizyonu sattığını inkâr eder. Babası yatağı arar, parayı bulamayınca evden çıkar. Hayat nefes almakta zorlanmaya başlar.

Takip. Hayat okula giderken lümpen genç peşine takılır, okula kadar takip eder.

Tabanca. Hayat, annesinin evindedir. Üvey babası, küçük bebeği sevmektedir. Bebeği severken "Aslan oğlum benim... büyüyecekmiş de karı kız peşinde mi koşacakmış..." gibi sözler sarfeder. Hayat önce ifadesiz biçimde onları izler, sonra dikkat çekmek için koltuğa üvey babasının kızacağı biçimde oturup eteğini yukarı sıyırır. Adam bunu fark edip "Düzgün otur kız" diye onu azarlar. Hayat koltuktan kalkıp sandalyeye oturur. Masada üvey babanın silahı durmaktadır. Tabancanın namlusunu bebeğin olduğu yöne doğru çevirecekken annesi durumu fark edip Hayat'ı azarlayarak yere fırlatır. Hayat kalkıp devrilmiş sandalyeyi, vazoyu düzeltir.

Özenmek. Genç bir kadınla evin önünde oturan Hayat, kadının parfümünü ve rujunu sürer. Kadın çekirdek çitleyip şarkı söylemektedir. Dedesi içeriden Hayat'a seslenir. Duysun diye kaşığını yatağın kenarına vurur. Hayat yanına gider. Dede para uzatarak sigara almasını ister. Hayat, "Hani yoktu paran?" der.

Eski âşık. Hayat'ın babası genç bir erkekle kayıkta içip şarkı söylemektedir. Hayat pencerenin kenarına başını dayamış monoton biçimde mırıldanmaktadır. Sabah babası ve arkadaşı dolu oksijen tüplerini ve tuttıkları balıkları getirirler. Hayat balıkları temizlerken babası ve arkadaşı da evin önünde oturmaktadır. O sırada babasının eski erkek arkadaşı kayıkla gelir. Hayat onu görünce tedirgin olup ayağa kalkar. Baba, yeni sevgilisine "Sen kaybol" der. Genç adam gider. Diğer babanın üstüne yürür, vurmaya başlar. Hayat adamın bacağına sarılır, çığlık atıp "Yapma" diye bağırır. Adam uzaklaşır. Hayat babasının kalkmasına yardım eder.

Hayat'ın yükleri. Hayat oturmuş zorlukla nefes almaktadır. Babası onun dizine yatmıştır. Dede sürünerek yataktan iner, Hayat'a oksijen maskesini uzatır. Hayat istemez. Dede de başını Hayat'ın dizine koyar.

Müsamere. Okulda bir grup öğrenci arabesk bir müzik eşliğinde dans ederken Hayat'ın da içinde bulunduğu koro şarkıyı söyler. Hayat koronun en arka sırasına yerleştirilmiştir.

Hindi. Hayat ağaçlık alanda şarkı söyleyen oyuncağıyla gezerken yine hindiye kovalayıp tekmeler. Ağaçların arasına saklanıp öpüşen bir çifti izler. Az sonra babasının eski âşığı kayıkla gelir. Hayat ağaçların arasından onu görünce yine zorlukla nefes almaya başlar.

Kıymık. Baba bir geminin yanında deniz polisinden saklanmaktadır. Kayıkta Hayat da vardır. Polisten kaçıp bir iskelede yanaşırlar. Genç bir erkek iskelede onları beklemektedir. Adam kayığa atlar, birlikte eve gelirler. Hayat balıkları kızartırken babası arkadaşının ayağına batmış kıymığı çıkarmaya çalışmaktadır. Hayat gizlice onları gözetler.

Fitre. Bir adam, mahallelinin topladığı parayı fitre olarak Hayat'ın dedesine getirir. Bu, içkiyi ve sigarayı bırakmasının bir karşılığı olarak sunulur. Dede önce dua eder, duvarda asılı Kur'an'ı alıp öper, alnına değdirir, parayı kitabın kılıfına saklar.

Kahramanlık Hayat okuldan çıkmış iskelede doğru yürürken sınıftan birkaç çocuk peşine takılıp ısrarla şekerleme ister. Genç oğlan onları görür, çocukları kovalar, birinin çantasını ayakları ile ezer, tekmeler. Hayat ardına bakmadan yürümeye devam eder.

Saçının Kesilmesi. Annesi, Hayat'ın saçlarını zorla keser. Hayat eve geldiği zaman yüzünde de çizikler vardır. Babası saçını zorla kesip kesmediğini sorar. Hayat, annesinin saçını zorla kesmediğini, yüzündeki çiziklerin düştüğü için olduğunu söyler. Dedesi "Koruyor annesini" diyerek inanmadığını belirtir. Sonra da sözü oğluyla ayrılmalarına getirip, "Askerdeyken terk etti bunu" der.

Hayat, dedesini cezalandırır. Hayat, dedesi uyurken duvarda asılı Kur'an'a sakladığı parayı alır ama dede uyanıp onu yakalar. Parayı geri almak yerine ondan sigara ister.

Hayat'ın geleceği. Babanın seks işçisi arkadaşı Hayat'ın saçını keserek düzeltir. Anaç ve sevecen bir tavırla ona ne kadar güzel olduğunu söylerken "Yakında sen bizim işleri elimizden alırsın" der. Çantasındaki kozmetik malzemelerden birini hediye olarak seçmesini ister. Hayat ruju seçer.

Arkadaş. Hayat okula giderken lümpen genci her zaman durduğu yerde göremez. Biraz oyalanır, oğlan gelir. Hayat, dedesinden aldığı parayı ona verir. Genç sorar: "Saklamam için mi verdin?". Hayat yanıtlamaz, ardına bakmadan yürür.

Evlilik teklifi. Hayat, babasının eski aşkını kayıkla yakınlarda dolanırken görür. Hızlı hızlı nefes almaya başlar. Adamın peşinden gider, dereye girip ona seslenir: "Ağabey, benimle evlenir misin?". Adam cevap vermeden uzaklaşır.

Hayat'ın Dededen intikamı. Dede kaşığıyla yatağın demirine vurarak Hayat'tan parasını geri vermesini ister. Hayat oralı olmaz. Adam kaşığı düşürür. Hayat'a yeniden seslenir. Hayat gelip bakar, dönüp odaya girer, kapıyı kapatır.

Tecavüz. Hayat bir ayakkabısı ayağından çıkmış, yanında beyaz alışveriş poşetiyle çalıların üstünde ölü gibi yatmaktadır. Kamile onu görüp yanına gelir. Hayat'ın bacağına sızan kanı görür, onu kaldırıp evine götürür. Hayat zorlukla nefes almaktadır. Kamile üzgündür. "Biraz acır, sonra geçer" der. Küçükken uğradığı tecavüzden söz eder Hayat'a. Hayat torbasını alıp eve dönerken hindiye görür. Çığlık atıp elindeki torbayla vurur hayvana.

Babanın gözleri kapalı. Hayat evde din bilgisi kitabından bir parçayı yüksek sesle okurken dedesi onu dinlemekte, babası ise dışarıda yeni erkek arkadaşıyla konuşup gülüşmektedir. Hayat okul önlüğünü çıkarıp sedire uzanmış, şarkı söyleyip gülen oyuncağına sarılmıştır. Babası yanına gelir. Hayat'ın başına geleni anlamış gibidir ama sessiz kalır.

Hayat'ın duyguları. Hayat, babasının eski sevgiliyle kayıktadır. Adam kürek çekerek iskelede yanaşır, kolundan sertçe tutup Hayat'ı kayıktan indirir. O uzaklaşırken Hayat çığlık atıp suya atlar, suda kaybolur.

Kamile. Kamile öfkeli bir halde bakkala gider, adamı azarlar, tezgâhın üstündeki bir malı ona doğru fırlatır. Cam kırılma sesi duyarız.

Televizyon ve Kazandibi. Babası, Hayat'ı mutlu etmek için eski bir televizyonla tatlı getirir eve. Hayat gülümser. Baba televizyonun antenini ayarlamaya çalışırken Hayat tatlısını yemeye başlar. Kedi miyavlayarak, dede yatağından inip sürünerek gelir, Hayat'ın tatlısına ortak olurlar.

Seyyar kasetçi. Okul dönüşü Hayat iskeleyle gidip bekler. Hava kararmıştır, babası gecikir. Hayat sokaklarda dolaşmaya başlar. Bir seyyar kasetçinin yanından geçerken durup müziği dinler. Şarkı Orhan Gencebay'ın söylediği bir arabesk parçadır. Şarkının başında şu sözleri duyarız: “Bir kapıdan gireceksin, neler neler göreceksin, her çileye göğüs gerip, hayat budur diyeceksin; Gün gelecek isyan edip niye doğdum diyeceksin...”. Babası geç de olsa gelmiştir, kayıkla eve dönerler.

Ayna. Bakkal, dükkanına Kamile'nin kırdığı aynanın yerine büyük bir ayna almıştır. Hayat'ın babasının kayığıyla dükkâna getirirler. Baba da taşımaya yardım eder. Hayat televizyonu açar ama görüntü bozuktur. Yere uzanıp şekerlemelerden yer.

Babanin Yakalanması. Baba yük gemisine yanaşır. Yasa dışı malı satacarken deniz polisi onu yakalayıp götürür.

Babayı beklemek. Hayat gece boyunca babasını bekler. Dedesi onu teselli etmeye çalışıp gece gelmese bile sabah geleceğini söyler. Hayat sinirle odaya girip kapıyı kapatır. Sabah okula gitmek için hazırlanmıştır. Evin önünde yine babasını bekler. Gelmeyeceğini anlayınca önlüğünü çıkartır. Deniz kenarına gidip babasını görme umuduyla açıktaki gemileri, tekneleri izler. Eve döner, televizyonu açar ama yine görüntü alamaz. Sedire uzanır, tekrarlayan seslerle mırıldanır. Kamile, Hayat'ın evine gelip dışarıdan ona “Tavşanım” diye seslenir. O sırada Hayat bir ağacın üstteki kalın dalına uzanmış Kamile'yi izlemektedir. Sesini çıkarmaz. Dedesinin oksijen tüpünü değiştirir. Bir telefon kulübesinden telefon eder.

Hayat nerede? Hayat'ın annesi gelmiştir. Hayat'ı alacağını söyler. Dede, “Nasıl olsa gelir” deyip onu vaz geçirmeye çalışır. Kadın bıkkın bir tavırla “Nerede ki bu kız” der, evin önüne çıkıp Hayat'a seslenir. Hayat iskelenin altında bir yere saklanmıştır. Kadın eve girip bir sigara yakar, dede de sigara ister. Biraz bekledikten sonra evden ayrılır.

Çocukluk. Hayat yine deniz kıyısına gidip teknelere, gemilere bakar. Eve dönüp elbisesini değiştirir. O sırada dedesi zorlukla nefes almaktadır, tüp boşalmıştır. Seks işçisinin hediye ettiği ruju cebine koyar. Televizyonun antenini ayarlamaya çalışır ama yine görüntü yoktur. Evin önündeki iskeleyle oturur. Dedesi sürünerek yataktan iner, “Nefes alamıyorum” diye inlemektedir. Hayat onu duymamak için kapıyı kapatır. İskelede otururken tekneye dolmuş Fenerbahçe taraftarları marşlar söyleyerek önünden geçerler. Daha önce karşılaştığı genç oğlan tekneden inip Hayat'ın yanına gelir. Hayat ona İstanbullu olup olmadığını sorar. Oğlan hayır anlamında bir baş hareketi yapar. Hayat gülümser, birlikte oradan uzaklaşırlar. Hayat iskelelerden birine bağlı motorlu bir sürat teknesinin ipini çözer. Tekneye atlarlar. Oğlan motoru çalıştırır. İlerlerlerken Hayat cebindeki rujla dudaklarını ve bütün yüzünü boyar. Yük gemilerinin aralarından geçerek neşe içinde ilerlerler. Arabesk bir şarkı yolculuklarına eşlik eder.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Hayat Türk sinemasının en derinlikli çocuk karakterlerinden biri olan Hayat 12, 13 yaşlarında, ergenlik çağına bir çocuktur. Hayat, zaman zaman katatonik denebilecek ölçüde duygusuz ve ifadesiz olabilmektedir. Sevmek, şefkat ve değer görmek, korunup kollanmak gibi doğal ihtiyaçları giderilmeyen, yetişkinlerin üstlenebileceği fiziksel ve ruhsal sorumluluklar yüklenmek zorunda

kalan Hayat, bunlarla kendince meydan okumalar ve intikamlarla baş etmeye çalışmaktadır. Panik atak, öfke, hüznün, çaresizlik içinde yaşayıp gitmektedir.

Çaresiz Hayat'ın en çaresiz kaldığı anlar tacize, tecavüze uğradığı ve filmin son bölümünde babasını beklediği anlardır. Bakkal tarafından tacize uğradığı zaman ondan parasını ödemediği çikolataları alarak kendince bakkala bedel ödetir. Çaresizliğini, uğradığı şiddetin bedeli olamayacak bir şeyle, çocukça bir karşılıkla telafi etmeye çalışır. Babası okul çıkışında onu almaya ve daha sonra eve gelmediği zaman Hayat'ın kaygılı bekleyişi başlar. Çaresizdir. Babanın yokluğu uzadıkça dedesi de sabırsızlanır. Hayat bu kez babasının yokluğunun bedelini kapıyı üstüne kapatıp evden giderek dedesine ödetir.

Öfkeli Kendisine kötü davranıldığı zaman hemen tepki göstermek, bağırıp ağlamak yerine güçlü durmaya, acısını belli etmemeye çalışan Hayat öfkesini içinde biriktirip büyütür. Annesinin evinde üvey babasının tabancasının namlusunu kardeşine doğru çevirmesi sürekli azarlanmaya, kendisine gösterilmeyen sevgi, şefkat ve ilginin küçük bebeğe sunulmasına duyduğu öfkenin dışa vurumudur.

Hayat, öfkesini arka bahçedeki hindiye tekmeleyerek hafifletmeye çalışır. Ne zaman bahçeye çıksa ve hindiyle karşılaşsa onu tekmeleyip kovalar.

Panik atak Hayat sorunlarıyla baş edemediği, duygularını kontrol edemediği, korktuğu anda nefes almakta zorlanmaya başlar. Hayat'ın panik atak sorununu ilk kez adet gördüğü ve annesinin "Kadın oldun" diyerek ona tokat attığı sahnede görürüz. Nefes darlığı sorunu eve döndüğünde de devam eder. Bir başka sahnede Kamile, Hayat'ı lunaparka götürür. Dönen oyuncaklardan birine binerler. Kamile o sırada Hayat'ı taciz etmeye başlar. Hem hızla dönen oyuncaktan inememek hem de tacizi engelleyememek Hayat'ı korkutur, yine nefes almakta zorlanır.

Hayat dedesine sigara almak için bakkala gider. Döndüğü zaman elinde çikolata, kola dolu bir torba vardır. Tişörtün arkası ıslaktır. Tişörtü çıkarırken eline bulaşan spermi koklar. Fonda monoton bir sesle mırıldanması duyulurken Hayat nefes almakta zorlanmaya başlar.

Babasıyla birlikte eve döndüğü bir akşam televizyonun yerinde olmadığını görür. Dedesi televizyonu satmıştır. Tek eğlencesi televizyon izlemek olan Hayat bundan da mahrum kalınca panik atağı tekrarlar.

Neşeli Hayat'ı gülerken, neşeli gördüğümüz neredeyse tek sahne finalde lümpen gençle beraber sürat teknesine binip Boğaz'a açıldıkları, yük gemilerine su şişeleri fırlattıkları sahnedir.

Baba Otuzlu yaşların sonlarında, Hayat'ın babası. Yabancı yük gemilerine seks işçisi götürerek, uyuşturucu satarak yasa dışı yollardan para kazanmaktadır. Eşinden boşanmıştır ve geydir.

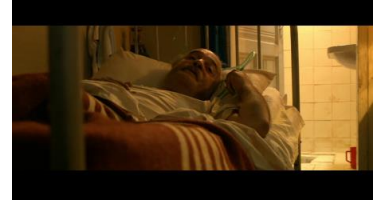
Sorumsuz Baba, sevgilileri ve arkadaşlarıyla eğleneceği zaman kızını komşuları Kamile'ye bırakır. Onun güvende olup olmadığını, Kamile'nin Hayat'a zarar verip vermeyeceğini düşünmez. Dedenin bakımını da neredeyse hep Hayat üstlenmiştir. Babası Hayat'ın öğrenimiyle de ilgilenmez. Sadece onu okula götürüp getirir. Diğer yandan, yasa dışı işleri nedeniyle bir gün yakalanabileceğini, Hayat'ın ve babasının onsuz nasıl yaşayacaklarını düşünmeden hareket eder.

Zayıf Terk ettiği sevgilisi onu döverken Hayat araya girer, adama yalvarır durması için. Baba bu kavga sırasında kendini savunamaz. Sahnenin sonunda babasına bir şey olacak korkusuyla panik atağı tetiklenen Hayat zorlukla nefes alırken baba ve dede başlarını onun kucağına koyar, şefkati Hayat'tan beklerler. Kendi babasıyla ilişkisinde de baskın ve sözünü dinleten taraf kendisi değildir. Ya ona acıdığı ya da zayıf olduğu için yaşlı adamın sözlerini, sigara içmek, televizyonu satmak gibi olumsuz davranışlarını fazla dert etmez. Bu alandaki mücadele ve yönetimi de neredeyse kızına bırakmıştır.

Şefkatli Hayat tecavüze uğramıştır ama baba ondaki depresif, melankolik hali eve eski bir televizyon getirerek gidereceğini düşünür. Gerçeği bilip bilmediğini açıklamaz film. Baba kızının canı sıkılıyor diye düşünmüş olmalı ki onu televizyonla avutmaya çalışır. Bir sahnede Hayat'a "Benim güzel kızım" der. Genelde sakın biridir ve Hayat'a kötü davranmaz.

Dede Altmışlı yaşlarda, ciğerlerindeki sorun nedeniyle oksijen desteğiyle yaşayan, yatalak bir adam. Sorumsuz, düşüncesiz bir karakter.

Düşüncesiz Oğlu ona para vermediği, istediği bir şey yapılmadığı zaman oğlunu "ibne" diyerek aşağılar. Onun cinsel yönelimini aşağılama amacıyla kullanır. Bu konuşmalar Hayat'ın yanında gerçekleşmektedir. Hayat annesinden döndüğünde "Seni sevmiyor, bu yüzden bir çocuk daha doğurdu" der. Hayat'ın bu sözlerden nasıl yaralanacağı umurunda değildir. Evdeki televizyonu satarak Hayat'ın tek eğlencesini de elinden almaktan çekinmemiştir.

Yalancı Akciğerlerindeki soruna rağmen sigara içmeye devam etmektedir. Mahalleli onun sigarayı bıraktığını zannedip durumuna acır, aralarında topladıkları parayı zekât olarak ona verirler. Parayı oğlundan ve Hayat'tan saklamak için Kuranın kılıfına koyar. Televizyonu sattığını inkar eder, parayı gizler.

Anne Otuzlu yaşlarda, Hayat'ın annesi. İkinci evliliğini bir polisle yapar ve ondan bir çocuğu olur. Sıradan bir ev kadınıdır.

Şefksiz Hayat ilk kez adet gördüğünde ona sevecenlikle yaklaşip korkusunu azaltacak ve bilgilendirecek bir tavır sergilemek yerine kızına tokat atıp "Kadın oldun" der. Erkek egemen bir bakıştır bu. Çünkü adet gören kız çocukları erkek egemen söylemde doğurabilecek yaşa gelmiş sayılır. Hayat, küçük kardeşinin beşiğine oturup emziğini ağzına aldığı zaman kızının bu davranışıyla belli ettiği sevgi ve ilgi ihtiyacını görmezden gelir. Hayat masanın üzerine bırakılmış tabancanın namlusunu çevirirken annesi görür. Hayat'a vurup yere düşürür. Oysa o tabancanın masanın üstünde, kılıfından çıkarılarak masanın üstüne konmasıdır asıl problem. Annesi Hayat'a vurup azarlar, sonra küçük bebeği öper, "Canım oğlum" diyerek sever. Bütün bunlar yüzünden Hayat, annesinin sevgisinden, şefkatinden mahrum olduğunu daha fazla anlar.

Kamile Kırklı yaşlarda bir kadın. Hayat'ın komşusu.

Tacizci Kamile de Hayat gibi küçük yaşta tecavüze uğramıştır. Hayat'a uygunsuz biçimde yaklaşmakta, kollarını, bacaklarını severek onu taciz etmektedir. Hayat'ın rahatsız olduğunu fark etmesine rağmen tacizlerini sürdürür.

Lümpen Genç On dört, on beş yaşlarında bir genç. Kentin yoksul kesimlerindendir. Çalışıp çalışmadığını bilmeyiz ama bir sahnede onu depo ya da atölye gibi bir yerin önündeki eski sandalyede oturmuş sigara içerken görürüz. Belki kısa süreli de olsa, marangoz atölyesi gibi bir yerde çalışmaktadır.

Kararlı Bu genç hakkında fazla bir bilgi verilmez filmde. Hayat'la karşılaşmalarında Hayat onu kışkırtan ya da arkadaşlığı gönüllü olduğunu belirten bir hareket yapmadığı halde ısrarla Hayat'ı izlemeye, onun yolunu kesmeye devam eder. Hareketleri tehditkâr görünse de Hayat'a bir zarar vermez.

Dürüst Hayat, dedesinin televizyonu sattıktan sonra sakladığı parayı bulup alır. Okula giderken genç çocuk karşısına çıktığı zaman parayı ona verir. Oğlan sorar: "Saklamam için mi verdin?" Parayı alıp harcamayı düşünmemiştir. Bu soru bir dayanışma, bir arkadaşlık sorusudur. Hayat cevap vermez.

Cesur Hayat, bakkaldan aldığı çikolataları sınıf arkadaşlarına dağıtmıştır. Eve dönerken peşine bir grup öğrenci çocuk takılır, neredeyse yalvararak çikolata isterler ondan. Lümpen genç durumu görür, çocukları kovalar. Son sahnede lümpen genç, Hayat'ın evine gelir. Birlikte oradan uzaklaşırlarken Hayat'ın yönlendirmesiyle bir sürat motoru çalarlar. Çocuk motorun dümenine geçer, hızla yol alırlar. Hayat'ın ihtiyacını, istediği şeyi anlar ve onunla sonu belirsiz bir serüvene doğru yola çıkar.

TEMALAR

HAYAT DÖNEMLERİ

Çocukluk Hayat, yaşamı bir çocuk gibi yaşayamıyor. Yetişkinlerin sorumluluklarını üstlenmek, onların hatalarını örtbas etmek, sevgisizliklerine ve hoyratlıklarına katlanmak zorunda kalıyor. Bu da onu sıradan bir çocuktan farklılaştırıyor. Filmin sonuna dek Hayat'ın neşeli olduğunu, gülüp kahkaha attığını, dans edip oynadığını görmüyoruz. Hayat sürekli bakıyor, izliyor, sıkılıyor, baş etmeye çalışıyor, içinde fırtınalar kopsa da sessizliğini koruyor. Görmemesi gereken şeyleri gördüğü, yaşamaması gereken şeyleri yaşadığı ve bunları konuşamadığı için bir saatli bomba gibi Hayat. Film bizi onun hissettiklerine, merak ettiklerine, baş etmek için yaptıklarına tanık ediyor. Çevresindekiler değil ama biz anlıyoruz onu.

Diğer yandan, Hayat'ın ailesine, çevresindeki insanlara bakışında, olaylara tepkisinde yetişkinleri ezen bir yan var. Yetişkinlerin güdük kalmış, büyümemiş hallerini gördüğünü anlıyoruz. Ergenliğin başında olan Hayat duygularını, düşüncelerini açıkça belli etmese de onun bu katatonik halinin bile tanık olduklarına bir tepki olduğunu düşünebiliriz. Fırat Yücel bu durumu şöyle ifade ediyor: Hayat "çocuk masumiyetine dair kafamızda yaşayan kalıplara sığmayan bir karakterdir. Yetişkinlerin, ama aynı zamanda yaşıtı olan çocukların da hemen dikkatini çeken, aşılabilir bir kayıtsızlık hali gözlerinin içine sinmiştir" (2012: 87).

Açıklayıcı Anlar: Dedesi önce televizyonu satın Hayat'ın başka bir dünya ile bağlantısını keser daha sonra da annesi hakkında kötü sözler söyler. Hayat, o uyurken dedesinin Kur'an kılıfı içine sakladığı parayı alır. Bu bir çeşit intikamdır. Çünkü daha sonra o parayı etrafında dolaşan genç çocuğa verir.

Kamile onu evine çağırıp taciz ettiği zaman hem bir annenin ilgisini hem de cinsel amaçlı yaklaşmayı içeren bu temaslardan rahatsız olur ama bir yandan da izin verir. İstemediği zaman ise Kamile'den saklanarak sınırını çizerek.

Bakkaldan parasız olarak, ona tacizinin bedelini ödetmek için aldığı çikolataları sınıf arkadaşlarına dağıtır. Böylece ona zorbalık eden, arkadaşça davranmayan çocuklar arasında bir üstünlük, iktidar alanı yaratır kendine. Çocukların etrafına toplanıp ondan bir şey istemelerinden gizli bir zevk duyar.

Hayat'ın tek eğlencesi çikolata yiyip televizyon izlemektir. Kendine ayırdığı bir alandır bu. Televizyon izlerken dedesine göstermeden çikolata yer. Filmin son bölümünde, babası eve dönmediği için kaygılıdır. Televizyonun anteni de işe yaramaz. Yere yatıp çikolata yer. Etrafı açılmış çikolata paketleriyle doludur.

Hayat kucığında küçük kardeşi, evin önündeki tahta iskelede oturmaktadır. Küçük kardeşini kucasına ne zaman verseler bebeği bir çuvalmış gibi duygusuz ve özensiz biçimde tutar. Annesi içeride sigarasını içerken suya düşen bir şeyin sesini duyar. Hayat'ın yanına gidip bebeğin kucığında olup olmadığını kontrol eder.

Yetişkinlik Hayat Var'ın hikayesi bir çocuk üzerine kurulu. Baş karakterin çocuk olduğu bir filmde görmekten ve hissetmekten rahatsız olacağımız pek çok şey var; Hayat'ın hayatı var. Hayat, yetişkinlerle çevrili dünyasının ona güven, sevgi, ilgi, şefkat sunmadığı, acımasız bir yaşamı anlamaya, öğrenmeye mecbur bırakılıyor. Bunun başlıca nedeni, yetişkinlerin bir çocuğun sorumluluğunu alamayacak ölçüde güdük kalmış yetişkinlikleri. Bir çocuğa "pardon" denemeyeceğini öğrenmeden büyüüp gitmişler.

Açıklayıcı Anlar: Hayat'ın babasıyla başlamak gerek bu temaya. Baba kızından çok para kazanmak için yaptığı yasa dışı işlerle ve sevgilileriyle ilgilidir. Seks işçileriyle yabancı gemicileri eve getirir. Bu sırada Hayat'ı komşuları Kamile Hanım'a bırakır. Çocuğun orada ne yaşadığı, yaşayabileceği babada bir kaygı nedeni olmaz.

Babanın eski âşığı sık sık kapıya dayanır, onunla görüşmek ister. Baba ya saklanır ya da gerçekten evde yoktur. Hayat o adamla, adamın acısıyla, sarhoş, yıkılmış haliyle karşılaşmak zorunda kalır. Bir gün adam gelip babasını dövmeye başlayınca Hayat adamın ayaklarına sarılarak "Yapma" diye yalvarır. Sonraki çekimde Hayat'ın zorlukla nefes aldığını, babasının ve dedesinin onun kucasına başlarını koyup yattıklarını görürüz. Sanki o evde yetişkin olan Hayat, diğerleri de onun çocuklarıdır.

Dede ise Hayat'ın ne hissedeceğini düşünmeden babası ve annesi hakkında onları kötüleyerek konuşur. Babasının eşcinsel olduğunu, annesinin Hayat'ı sevmediğini söyler. Ayrıca dede hasta olmasına, oksijen desteği ile yaşamasına rağmen sigara ve içki içmeye devam eder.

PSİKOLOJİ

Sevgisizlik Hayat ne evinde ne de ev dışındaki kısıtlı hayatında ihtiyacı olan sevgiyi alabilir çevresindekilerden. Ona en yumuşak ve sevecen davranan babası da kendi dertleriyle meşguldür ve kızının mahzunluğunu çok ender fark eder. Hayat'ın evine, okuldaki sınıfına, annesinin evine, bakkala, rüyalarına, hayallerine, komşu kadının evine sinmiştir bu sevgisizlik hali.

Açıklayıcı Anlar: Hayat annesinin evine gittiği zamanlarda küçük kardeşine gösterilen ilgiye ve sevgiye tanık olur. Annesinin ikinci evliliğinden olan çocuk erkek olduğu için babasının abartılı sevgisiyle sarmalanmaktadır. Orada olduğu zamanlarda sanki Hayat orada değilmiş gibi, şeffafmış gibi davranırlar.

Hayat'ın annesinin evine gittiği bir gün küçük kardeşini onun kucağına bırakırlar. Hayat, bebeğe karşı bir sevgi ve ilgi duymamaktadır. Kucağındaki cansız bir şeymiş gibi gönülsüz biçimde tutmaktadır. Üvey baba Hayat'a bebeği doğru bir şekilde tutmadığı için söylenerek bebeği ondan alır, abartılı bir sevgi gösterisiyle susturmaya çalışır. Hayat görülmediğini, arka planda olduğunu ve sevilmediğini anlamaktadır. Bunun içinde biriktirdiği tehlikeli öfke üvey babasının tabancası ile Hayat'ı aynı karede gördüğümüz an daha da belirginleşir. Yan yana gelmesi düşünülmecek çocuk ile silahı tedirgin edici biçimde aynı çerçevenin içine sokan yönetmen daha sonraki bir sahnede Hayat'ın o silahın namlusunu kardeşinin olduğu yöne çevirmesiyle gerilimi ve Hayat'ın sevilmemeye duyduğu öfkeyi doruğa tırmandırır.

Tekinsizlik Filmde yalnızca hikâye kurgusuna değil ses ve görüntülere de yansıyan bir tekinsizlik teması var. Tekinsizlik insanın huzurunu bozar, güven duygusunu sarsar, korku uyandırır. Bir şeyin normal olduğuna ilişkin duygumuzu bozan, güvenli olmayan bir durum oluştuğunda o durumu tekinsiz olarak tanımlarız.

Açıklayıcı Anlar: İlk sahne yönetmenin film boyunca bizi tekinsiz mekanların, durumların ve seslerin içinde huzursuz edeceğini, daha doğrusu Hayat'ın da dahil olduğu bu tekinsizlik hissini görünür ve işitilir kılacağını haber veriyor. Bir kız çocuğu ile akşam karanlığı çökmek üzereyken, iri, ürkütücü, tehditkâr yük gemileriyle dolu denizin yarattığı karışıklık çocuğun neyi beklediğini bilmememizden değil oradaki varlığını hüznü, tehlikeli, savunmasız hatta anormal bulmamızdan kaynaklanır.

Hayat'ı birkaç kez aynı mekânda görürüz. Hayat'ın okula giderken geçtiği mahallenin sokakları da kimliksiz evlerin, eski binaların arasında kalan sokaklardır. O ara sokaklardan ya da binalardan bir şey çıkıverecek ve Hayat'ı korkutacakmış gibi hissederiz. Ama binaların duvarına dayanıp, önüne atılvermiş bir sandalyeye oturup Hayat'ı bekleyen kişi genç lümpendir. Hikâye boyunca ondan bir zarar gelmez Hayat'a.

Annenin evinde üvey babanın silahı ve kırılğan bir varlık olan bebek vardır. Babanın evinde yatalak, zor nefes alan, her an ölecekmiş gibi duran ama içki ve sigara içecek, Hayat'ın annesine sarkıntılık edecek kadar da canlı olan, ne yapacağı belirsiz, güvenilmez bir dede vardır. Bu yüzden her iki ev de tekinsizdir.

Buna benzer olarak, Hayat'ın evin önündeki tahta iskelenin kenarına oturup, ayaklarını denize doğru sarkıttığı, küçük kardeşini kucağında gönülsüz ve her an düşürecekmiş gibi tuttuğu sahnede onu dışarıda bırakıp içeri geçeriz. Annesi evi temizlemeye gelmiştir. Bir cismin suya düşme sesini duyduğumuz zaman Hayat'ın kardeşini dereye düşürdüğünü, belki de bile isteye attığını düşünürüz. Anne de bizim gibi düşünüp dışarı çıkar, Hayat'ın kucağına bakmak için eğilir. Onun gözünden Hayat'ın kucağındaki oyuncağı görürüz. Bu bilgi içimizi rahatlatmak yerine daha fazla huzursuz eder. Oyuncağın tekrar tekrar duyduğumuz sesi, mekanik kahkahası bebeğin hala Hayat'ın kucağında olduğunu görememe korkumuzla alay eder gibidir. Bu sahnenin yarattığı tekinsizlik hissi Hayat'ın bebeği suya atmak isteyebileceğini içten içe bilmemizden kaynaklanır.

Film boyunca zaman zaman bazı sesler duyarız. O sahnedeki öykü dünyasıyla doğrudan ilgili olmayan ya da kaynağını göremediğimiz sesler. Kaynağını görmesek bile bir yerlerden kulağımıza gelmeleri, işitilmeleri imkân dahilindedir ama o andaki olayla sesi eşleştiremediğimiz için bizi o tekinsiz hisse sürükler. Bir cam kırılır, polis arabası sireni duyulur, savaş uçağı göğü yırtarcasına bir sesle uçar, gök gürüldü, tabancayla ateş edilir, Hayat mırıldanır.

Hayat'ın mırıldanma sesi bir melodisi olmayan bir şarkı ya da ninni söylüyormuş gibi dudakları kapalıyken çıkardığı tek düze, sürekli tekrarlanan bir sestir. Kendini sakinleştirmeye, var olduğunu kendine hatırlatmaya çalışıyor gibidir. Bu mırıldanmanın tek düzeliği bizi sakinleştirmeye oysa. Her an daha kötü bir şeyle yüz yüze gelecekmiş hissi uyandırır.

Diğer sesler ise hep bir şiddet potansiyeli taşıyan seslerdir. Jetler savaşın, bombaların, askerlerin habercisidir. Polis sireni bir suça, cinayete, kaçmaya, yakalamaya, kelepçeye, kötü muameleye gönderme yapar. Gök gürültüsü aniden bastırarak bir yağmuru, yıldırımı, gece korkuyla uyanmayı işaret eder. Silah doğrudan ölümün, öldürmenin gösterenidir. Bu sesler filmde genellikle kötü bir şey olduğunda, Hayat'ın ruhu kırıldığında, yanlış bir şeyler ortaya çıktığında duyulur. Aynı zamanda Hayat'ın yaşadığı çevrede, içine doğduğu ailede ne kadar korumasız, savunmasız ve kırılgan olduğunu da söyler bize.

Babasının Hayat'a verdiği oyuncak kırmızı, tüylü, anime karakterine benzeyen, ne olduğu tam anlaşılmayan bir oyuncaktır. Sinir bozucu biçimde aynı melodiyi, aynı kahkahayı ve aynı cümleyi art arda tekrarlar. Bunları yaparken aynı zamanda titremektedir. Hayat'ın mırıldanması gibi insanda bıkkınlık uyandıran şarkıyı (You're My Sunshine) bir kahkaha ve "I Love You" cümlesi izler. Bütün bu sesler bir uzunçaların 45'lik devirde çalınmasıyla ya da dijital dünyada "hızlandırılmış versiyon" denen biçimde duyulur. Bu hızlandırılmış şarkıdaki, kahkahadaki ve sözdeki ses ne bir yetişkine ne de çocuğa ait bir sestir. Alaycı, tanıdık ama yabancı, tekinsiz bir sestir.

İsyan Başına gelenlerin yarattığı öfke duygusu ve kaçınma güdüsü Hayat'ı bazen pasif direnişe bazen intikam almaya sürükler. Bu eylemler bir tür isyandır. Çevresindekiler bunu fark etmez ama Hayat o küçük eylemlerle çığlık atmakta isyan etmektedir. Diğer yandan, yoksulluklarına, dışarıda kalmışlıklarına futbol maçlarında yaptıkları taşkınlıklarla ve arabesk şarkılarla isyan eden bir grup genç de var filmde. Hayat'ın yolu onlardan biriyle kesişir.

Açıklayıcı Anlar: Hayat'ın içinde biriken öfkeyi ve hayal kırıklığını belli etmemesi, adeta katatonik bir görünüm sergilemesi bir direniş ve isyan biçimi olarak okunabilir. Böylece güçsüzlüğünü göstermeyecek, karşı tarafa üstünlük mertebesini kolayca sunmayacaktır. Öğretmeni onu azarlarken bile duygusuz ve umursamaz bir yüz ifadesiyle dinler. Öğretmen onu saçını çeke çeke sınıftan çıkarırken ağlamaz, bağırır. Onda gördüğümüz neredeyse tek belirgin tepki nefes darlığı çekmesidir.

Hayat bazen annesinin evine gitmekte, orada zaman geçirmektedir. Ama orada da ihtiyaç duyduğu sevgi ve şefkati bulamaz. Henüz bebek olan üvey kardeşine gösterilen ilgi ve sevgiye içerlemektedir. Bir seferinde, üvey babasının kılıfından çıkarıp masanın üzerine koyduğu silahın namlusunu kardeşinin olduğu yöne doğru çevirir. Annesinde olduğu bir başka gün koltukta bacakları açıkta kalacak biçimde oturmuş kendi kendine mırıldanırken üvey babası onu azarlayıp doğru oturması için uyarır. Hayat ayağa kalkıp kendine çeki düzen verir. Adam odadan çıkınca kendini aynı şekilde koltuğa bırakır, eteğini yukarı sıyırır, yastığı yere fırlatır.

Kendisini taciz eden bakkaldan bir torba dolusu çikolata alıp sınıf arkadaşlarına dağıtması, annesi hakkında kötü sözler söyleyen dedesinin sakladığı parayı alıp peşine takılan gence vermesi, küçük kardeşinin beşiğine oturup onun emziğini ağzına alması, babasının eski erkek arkadaşına evlenme teklif etmesi ve kendini onun tacizine açık hale getirmesi ya da bunları düşlemesi de isyanın belirtileridir.

Hayat okula giderken genç lümpen karşısına çıkıp yolunu keser, Hayat'a sigara ikram eder. Hayat paketten bir sigara alır, paketi yere atar. Sigarayı parmaklarının arasına koyup yoluna devam eder. Bir berber dükkanının vitrinindeki aynaya bakarak sigarayı içiyormuş gibi yapar. Yetişkinlere özenmek, büyümüş gibi yapmak çocukların taklit davranışlarından biri ama bu sahnede Hayat, parmaklarının arasında sigarayla yürürken de aynaya bakıp içiyormuş taklidi yaparken de meydan okuyan bir hali vardır.

Hayat'ın yaşadıklarına tepki göstermek için çocukça gücünü ve cesaretini kullanmaktan başka çaresi de yoktur. Çevresi ise bütün bunları "ergenlik" halleri ya da "terbiyesizlik" olarak değerlendirmekte, öğretmeni, babası ve annesi dahil hiç kimse onun isyanını okuyamamaktadır.

Filmin sonundaki sahnede ise iki ergenin, Hayat'la ondan bir iki yaş büyük gencin bir motoru çalıp Boğaz'a açılmalarında, yük gemilerinin yanından geçerken su şişelerini gemilerin gövdelerine fırlatmalarında yaşama, değiştirmeleri güç olan kaderlerine olan isyanı görürüz. Gencin yüzü sarı lacivert boyalıdır. Hayat da bir rujla önce dudağını sonra da bütün yüzünü kırmızıya boyar. Son sahnedeki bu isyan hem apaçık hem de neşeli ve umutlu bir isyandır. Hayat, o ana dek kendisine zarar vermemiş, hatta onu korumaya çalışmış tek karakterle, lümpen bir gençle gerçekleştirir isyanını.

TOPLUM

Cinsel Taciz Hayat hem bakkalın hem komşu kadının tacizine uğrar. Bakkal bu tacizi tecavüze kadar götürür.

Açıklayıcı Anlar: Hayat'ın babası eve getirdiği sevgilileriyle ve arkadaşlarıyla rahat edebilmek için onu sık sık komşuları Kamile'ye gönderir. Kamile, bir anne şefkati ve ilgisiyle davranıyor görünerek Hayat'ı taciz eder. Hayat yine duygusuz bir ifadeyle tacizin bitmesini beklerken Kamile onun kollarına, bacaklarına dokunur.

Bakkal ise Hayat'ı dükkânda önce taciz eder sonra başka bir gün ona tecavüz eder. Hayat'ın ondan intikam almak için yapabildiği tek şey poşete çikolata doldurup para ödmeden çıkmaktır. Hayat'ın intikamını, ondan daha küçük bir yaşta tecavüze uğramış olan Kamile alır. Bakkal dükkanındaki büyük aynayı kırar.

Kamile de bir tacizci olduğu halde eril şiddet söz konusu olduğunda Hayat'ın tarafında yer alır. Erdem, kırılan aynanın yerine konacak olan aynayı taşımaya Hayat'ın babasının yardım ettiğini bize göstererek eril şiddetin nasıl beslendiğini açık eder ve kendine rahatça nasıl alan bulduğunu sergiler.

Eril şiddet Filmde eski erkek arkadaşı tarafından dövülen baba da eril şiddetin kurbanıdır. Eşcinsel ilişkilerde de erilliğin ve iktidar ilişkilerinin kendini var ettiğini görürüz. Filmde erilliğin bir diğer temsilcisi polis olan üvey babadır. Dede ise yatalaktır, iktidarını kaybetmiştir.

Hayat'ın babası farklı erkeklerle kısa süreli ilişkiler kuran bir karakter. Belli ki içlerinden biri bunu hazmedememiştir. Sürekli aramakta, eve gelip babayla görüşmeye çalışmaktadır. Baba ise onunla yüzleşmemek için saklanır ya a kaçır. Nihayet bir gün adam onu evde yakalar, tartışmaya başlarlar. Adam bir süre sonra babaya saldırıp ona vurmaya başlar. Sevdiği adamın aşkını geri kazanamadığı için şiddet yoluyla iktidarın kimde olduğunu göstermeye çalışır.

Üvey baba, henüz küçük bir bebek olan oğluna hitap ederken ve onun büyüdüğü zaman nasıl bir erkek olacağını tarif ederken erkek egemen ideolojinin söylemlerini tekrarlayıp durur: ““Aslan oğlum benim... büyüyecekmiş de karı kız peşinde mi koşacakmış...”. Üvey babanın polis olması ise çok manidar. Polisler gerek taşıdıkları silahlarla gerekse üniformalarını ve görevlerini bir güç aracı olarak kullanabildiklerinden doğrudan bu erkek egemen ideolojinin aygıtı konumundadır. Silahını kılıfından çıkarıp masanın üzerinde bırakması, Hayat'ı “Doğru otur kız” diyerek küçümseyici bir ifadeyle azarlaması, oğlan çocuk sahibi olmaktan gurur duyması bu yargıyı destekler nitelikte.

Erkeklik Filmdeki başlıca erkek karakterler egemen ideolojinin “tam erkek” saymadığı, ya da bedensel bütünlükleri bozulmuş, dolayısıyla toplumun onlara biçtiği rolü yerine getiremeyen kişiler. Egemen söyleme göre “güçsüz” ve “yetersiz” erkeklerle yaşayan Hayat bu iki adama da bir çeşit annelik yapmak zorunda kalır. Bu, Hayat'ın evini daha da kırılgan yapar. Oysa annesinin evinde egemen söylemin idealize ettiği bir erkek tipi ve bir de oğlan çocuğu vardır. Annesi de güçlü bir karakterdir. Böylece iki ev arasında iktidar temelli bir karşıtlık kurar yönetmen.

Açıklayıcı Anlar: Baba, geydir. Kavga ederken dövüşmez, kendini savunamaz. Bunlar erkek egemen ideolojinin erkeklik söylemlerine terstir. Gey olduğu için kendi babası tarafından aşağılanır.

Dede karakteri de yatalak olduğu için çalışamamakta, para kazanamamakta, hiçbir kişisel ihtiyacını giderememektedir. Tamamen işlevsizdir. Her konuda başkalarının yardımına muhtaçtır.

KAYNAKÇA

Yücel, F. (2012) *Hayat Var: Bir Kapıdan Gireceksin*, Bir Kapıdan Gireceksin: Türkiye Sineması Üzerine Denemeler, U. T. Aslan (Haz.), Metis.

Fragman: https://youtu.be/0_zwGdGSNAM?si=LpmLIWSpQctrLBaq